

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis: bouwstenen voor een geïntegreerde geschiedenis van het Nederlands (16de - 19de eeuw)

Van de Voorde, I.

Citation

Van de Voorde, I. (2022, April 19). *Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis: bouwstenen voor een geïntegreerde geschiedenis van het Nederlands (16de - 19de eeuw)*. LOT dissertation series. Amsterdam, LOT. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3284980>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3284980>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis

Bouwstenen voor een geïntegreerde geschiedenis
van het Nederlands (16de – 19de eeuw)

Published by
LOT
Binnengasthuisstraat 9
1012 ZA Amsterdam
The Netherlands

phone: +31 20 525 2461

e-mail: lot@uva.nl

<http://www.lotschool.nl>

ISBN: 978-94-6093-404-9

DOI: <https://dx.medra.org/10.48273/LOT0619>

NUR: 616

Copyright © 2022: Iris Van de Voorde. All rights reserved.

Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis

Bouwstenen voor een geïntegreerde geschiedenis
van het Nederlands (16de – 19de eeuw)

Proefschrift

ter verkrijging van
de graad van doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van rector magnificus prof. dr. ir. H. Bijl,
volgens besluit van het college voor promoties
te verdedigen op dinsdag 19 april 2022
klokke 15.00 uur

door

Iris Van de Voorde

geboren te Jette
in 1995

Promotores: Prof. dr. R. Vosters (Vrije Universiteit Brussel)
Prof. dr. G.J. Rutten
Prof. dr. M.J. van der Wal

Promotiecommissie: Prof. dr. J. Schaeken
Prof. dr. I.M. Tieken-Boon van Ostade
Prof. dr. L. De Cuypere (Vrije Universiteit Brussel)
Prof. dr. C. Peersman (Vrije Universiteit Brussel)
Prof. dr. A. Marynissen (Universität zu Köln)
Prof. dr. M. Hüning (Freie Universität Berlin)

Het onderzoek beschreven in dit proefschrift werd uitgevoerd onder leiding van het Leiden University Centre for Linguistics (LUCL) aan de Universiteit Leiden en het Centre for Linguistics (CLIN) aan de Vrije Universiteit Brussel. De totstandkoming van het proefschrift werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO).

Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis

Bouwstenen voor een geïntegreerde geschiedenis
van het Nederlands (16de – 19de eeuw)

Iris Van de Voorde

Proefschrift voorgelegd tot het behalen van de graad van
Doctor in de Taalkunde aan de Vrije Universiteit Brussel

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
Academiejaar 2021 – 2022

Promotores: Prof. dr. R. Vosters (Vrije Universiteit Brussel)
Prof. dr. G.J. Rutten
Prof. dr. M.J. van der Wal
Copromotor: Prof. dr. W. Vandenbussche (Vrije Universiteit Brussel)

Promotiecommissie: Prof. dr. J. Schaeken
Prof. dr. I.M. Tieken-Boon van Ostade
Prof. dr. L. De Cuypere (Vrije Universiteit Brussel)
Prof. dr. C. Peersman (Vrije Universiteit Brussel)
Prof. dr. A. Marynissen (Universität zu Köln)
Prof. dr. M. Hüning (Freie Universität Berlin)

Het onderzoek beschreven in dit proefschrift werd uitgevoerd onder leiding van het Leiden University Centre for Linguistics (LUCL) aan de Universiteit Leiden en het Centre for Linguistics (CLIN) aan de Vrije Universiteit Brussel. De totstandkoming van het proefschrift werd financieel mogelijk gemaakt door het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO).

Inhoudsopgave

VOORWOORD	xi
HOOFDSTUK 1 – INLEIDING	1
1 CONTEXT VAN HET ONDERZOEK	1
2 OPZET EN ONDERZOEKSVRAGEN	3
3 OPBOUW VAN HET PROEFSCHRIFT	6
HOOFDSTUK 2 – TAALGESCHIEDENIS	9
1 INLEIDING	9
2 GESCHIEDENIS VAN HET NEDERLANDS	9
2.1 TAALHISTORISCHE CONTEXT	9
2.2 RECENTERE OPVATTINGEN	18
3 HISTORISCHE SOCIOLINGUIÏSTIEK	22
3.1 ONDERZOEKSTRADITIE	22
3.2 CORPORA	25
HOOFDSTUK 3 – PLURICENTRICITEIT	29
1 INLEIDING	29
2 ONDERZOEKSTRADITIE	31
3 PLURICENTRICITEIT VERSUS PLURIAREALITEIT	36
4 HET NEDERLANDS ALS PLURICENTRISCHE TAAL	45
4.1 HEDENDAAGSE SYMMETRIE	45
4.2 TRADITIONELE VISIE EN TEGENARGUMENTEN	46
4.3 HISTORISCHE DIMENSIE PLURICENTRICITEIT	51
HOOFDSTUK 4 – CORPUS EN METHODE	55
1 INLEIDING	55
2 HISTORICAL CORPUS OF DUTCH: OPBOUW EN OMVANG	57
2.1 SELECTIECRITERIA	57

viii Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis

2.2	GENREDIMENSIE	59
2.3	DIACHRONE DIMENSIE	61
2.4	REGIONALE DIMENSIE	61
2.5	ALGEMEEN	64
3	AFBAKENING GENRES	66
3.1	ADMINISTRATIEVE TEKSTEN	66
3.2	EGODOCUMENTEN	74
3.3	PAMFLETTEN	81
3.4	HYPOTHESES GENRES	86
4	SELECTIE EN VERZAMELING	87
5	DIGITALISERING	92
5.1	WERKWIJZE	92
5.2	METADATA	93
5.3	TRANSCRIPTIERICHTLIJNEN	95
6	METHODE	96
6.1	ZOEKMETHODE	97
6.2	DATA-ANALYSE	99
6.3	VOORUITBLIK ANALYSEHOOFDSTUKKEN	100

HOOFDSTUK 5 – SPELLING VAN /a:/ IN GESLOTEN SYLLABE **101**

1	AFBAKENING VARIABELE	101
2	NORMEN EN GEBRUIK: VOORGAAND ONDERZOEK	105
2.1	TAALNORMEN	105
2.2	TAALGEBRUIK	107
3	HYPOTHESES	110
4	RESULTATEN	111
5	BESPREKING	121

HOOFDSTUK 6 – SPELLING VAN /k/ IN WOORDFINALE POSITIE **125**

1	AFBAKENING VARIABELE	125
2	NORMEN EN GEBRUIK: VOORGAAND ONDERZOEK	126
2.1	TAALNORMEN	127
2.2	TAALGEBRUIK	130
3	HYPOTHESES	131
4	RESULTATEN	132
5	BESPREKING	144

HOOFDSTUK 7 – SPELLING VAN /t/ BIJ WERKWOORDEN MET EEN D-STAM 147

1	AFBAKENING VARIABELE	147
2	NORMEN EN GEBRUIK: VOORGAAND ONDERZOEK	150
2.1	TAALNORMEN	150
2.2	TAALGEBRUIK	153
3	HYPOTHESES	158
4	RESULTATEN	160
5	BESPREKING	170

HOOFDSTUK 8 – SJWA-APOCOPE 175

1	AFBAKENING VARIABELE	175
2	NORMEN EN GEBRUIK: VOORGAAND ONDERZOEK	180
2.1	TAALNORMEN	180
2.2	TAALGEBRUIK	182
3	HYPOTHESES	185
4	RESULTATEN	186
5	BESPREKING	198

HOOFDSTUK 9 – NEGATIE 201

1	AFBAKENING VARIABELE	201
2	NORMEN EN GEBRUIK: VOORGAAND ONDERZOEK	210
2.1	TAALNORMEN	211
2.2	TAALGEBRUIK	213
3	HYPOTHESES	216
4	RESULTATEN	217
5	BESPREKING	232

HOOFDSTUK 10 – D-/W-RELATIVA 237

1	AFBAKENING VARIABELE	237
2	NORMEN EN GEBRUIK: VOORGAAND ONDERZOEK	244
2.1	TAALNORMEN	244
2.2	TAALGEBRUIK	248
3	HYPOTHESES	251

x Pluricentriciteit in de taalgeschiedenis

4	RESULTATEN	253
5	BESPREKING	262

HOOFDSTUK 11 – CONCLUSIE	265
---------------------------------	------------

1	INLEIDING	265
2	UITKOMSTEN PER VARIABLE	271
3	ALGEMENE REFLECTIE EN CONCLUSIES	277
3.1	PERIODE	278
3.2	GENRE	279
3.3	REGIO	280
4	SLOTBESCHOUWINGEN	281

BIBLIOGRAFIE	285
---------------------	------------

BIJLAGE 1 – OVERZICHT VAN ALLE TEKSTEN IN HET HCD	305
--	------------

BIJLAGE 2 – TRANSCRIPTIERICHTLIJNEN	323
--	------------

BIJLAGE 3 – REGULIERE EXPRESSIES IN R	329
--	------------

SUMMARY	333
----------------	------------

CURRICULUM VITAE	341
-------------------------	------------

Voorwoord

Tijdens mijn opleiding Taal- en Letterkunde aan de Vrije Universiteit Brussel werd al snel duidelijk dat mijn hart bij de taalkunde lag. De interesse voor het Nederlands was al sterk aanwezig, maar werd nog aangewakkerd dankzij de boeiende colleges. Na mijn opleiding kreeg ik de kans om zelf onderzoek te doen naar het Nederlands in de vorm van een doctoraat. Op het hele doctoraatstraject kijk ik met een positief gevoel terug. Dat was ook mijn voornemen toen ik eraan begon. En wanneer het wat moeizamer ging, herinnerde ik mezelf eraan dat ik elke dag mocht doen wat ik graag deed. Na ruim vier jaar presenteer ik nu mijn proefschrift. Verschillende mensen hebben me geholpen bij de totstandkoming van dit proefschrift. Ik wens hen hieronder dan ook te bedanken.

In eerste instantie wil ik mijn promotores bedanken: Rik Vosters en Wim Vandenbussche aan de Vrije Universiteit Brussel, en Marijke van der Wal en Gijsbert Rutten aan de Universiteit Leiden. Jullie begeleiding tijdens mijn doctoraatstraject was van onschatbare waarde. Niet alleen hebben jullie me op sleeptouw genomen in de academische wereld, ook waren jullie nauw betrokken bij alle stappen in het onderzoek: van de corpusopbouw tot het schrijfproces. Elk hoofdstuk werd nauwkeurig nagelezen en telkens kreeg ik gedetailleerde feedback. Wanneer jullie tijdens een overleg zeiden dat jullie erg benieuwd waren naar de resultaten, was dit ook daadwerkelijk zo. Dat enthousiasme over het onderzoek was voor mij een extra drijfveer om het doctoraat tot een goed einde te brengen. Het is beslist een voorrecht om samen te werken met mensen die zo gepassioneerd zijn door hun vak.

Daarnaast wil ik mijn collega's aan de Vrije Universiteit Brussel bedanken voor de collegiale – en soms zelfs familiale – sfeer. Het was bovendien een meerwaarde om deel uit te maken van een (h)echt team. Zowel op als naast de campus hebben we met het team fijne momenten beleefd. Samen conferenties en summer schools bijwonen schept natuurlijk een band. Ik zal dan ook niet snel vergeten hoe we pizza deelden in Leiden, wijn proefden in Lausanne, en met koffers sleurden op een grindpad op Lesbos. Jill, Charlotte, Eline, Yasmin, Lauranne, Carolien, en vele anderen: bedankt voor de mooie tijd aan de VUB!

Verder gaat mijn dank uit naar de bijzonder hulpvaardige student-assistenten in Brussel en Leiden. Zij leverden steevast kwaliteitsvolle eerste transcripties aan, en hebben dus een belangrijke rol gespeeld bij de corpusopbouw. Voor en tijdens mijn archiefbezoeken heb ik ook hulp gekregen van verschillende archivariissen en archiefmedewerkers in Nederland en Vlaanderen. Ik ben hun eveneens enorm dankbaar.

Een oprecht woord van dank voor mijn familie en vrienden mag hier uiteraard niet ontbreken. Hoewel het niet hun wereld is, hebben mijn ouders steeds interesse getoond in wat ik deed. Voor en tijdens mijn doctoraat hebben ze me gesteund en aangemoedigd om mijn ambities waar te maken, net als mijn zus overigens. Ook mijn grootouders, moeke en bompa, zijn trouwe supporters. Nog voor het proefschrift klaar was noemden ze me al ‘doctor’ (of soms: ‘dokter’). Doctor of dokter: ik weet dat ze altijd trots op me zullen zijn.

Brussel, november 2021